УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

НЕДЕЉНИ ЛИСТ ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЕТНЕ И АВТОНОМНЕ ПОТРЕБЕ
СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ МИТРОПОЛИЈЕ КАРЛОВАЧКЕ.
СА БЛАГОСЛОВОМ СВЕТОГ СИНОДА.
ВЛАСНИК: Њ. Светост Српски Патријарх Георгије.
УРЕДНИЦИ: Протојереј Јован Јеремић и Сава Петровић.
У Новом Саду у недељу 25. децембра 1894.

БОЖИЋНА ПОСЛАНИЦА ЊЕГОВЕ СВЕТОСТИ ПАТРИЈАРХА СРПСКОГ ГЕОРГИЈА БРАНКОВИЋА.

ГЕОРГИЈЕ I-ви

по божијој милости православни Архијепископ Карловачки, Митрополит и Патријарх српски, Његовог Царског и Ап. кр. Величанства ФРАНЦА ЈОСИФА I. прави тајни саветник као и аустријско-императорскога ордена гвоздене круне првог степена каваљер, и краљевско-српског ордена св. Саве великокрстник и т. д., и т. д.

Пречасном свештенству обојега реда и побожном српском православном народу богохраниме Архидијецезе карловачке и епархије будимске, прељубезној пастви својој у духу апостолскоме шаље усрдни поздрав и патријаршки благослов.

Приспе нам ево и опет светли и радосни празник *„Рождества Христова“* — а то је успомена онога дана, кога су свети и велики Праоци са нестрпљењем очекивали, кога су Пророци са ужасом удивљења предсказивали, кога су Анђели божји на небу, узносећи славу божију, објавили целом свету овима речма: *„Слава во вишњих Богу и на земљи мир.“* — Ово је онај дан, кога св. наша црква побожним песмама овако учи предусретати: *„Христос раждаетсја славите.“* — А да би још боље разумели свечаност овога празника, чујте глас Анђела божија, који Пастирима витлејемским говораше: *„Се благовјествујү вам радост велију, јаже будет свјем људем, јако родисја вам днес Спас, иже јест Христос Господ, во градје Давидовје.“* — т. ј. Ево вам јављам радост велику, која ће бити свима људма, јер вам се родио данас Спаситељ, који је Христос Господ, у граду Давидовом.

Ето видите, богољубазни Христијани, да имамо велики узрок, да се радујемо данас,

јер светкујемо успомену рођења, успомену доласка сина божијег Господа Исуса Христа и Спаситеља нашег међу нас на земљу. — На зато и ја, у превеликој радости тој, као Архипастир, као духовни старешина ваш, поздрављам вам свима без разлике, као побожној пастви и љубазној деци својој, тај велики и светли Празник са топлом и искреном жељом, да свемогући Господ испуни весељем срца ваша и пошље вам св. благослов свој, који чисти душу и срце од свакога зла и богомрских дела, па крепи и подиже на свако добро и њему угодно дело.

Но светкујући радосно празник „Рождества Христова" — ваља нам на уму имати, да је светковање и прослава сваког празника најбоља и најугоднија Богу онда, кад нам празник уједно служи за побуду к' извесној доброј цјели, к' извесному добру.

На какво добро треба да произведе у нама светковање успомене овога божијега дана, дана рођења Христовог. Оно треба, богољубазни, да произведе у нама пре свега: задовољство са својим стањем.

Главни извор, из којега се задовољство са својим стањем рађа и постаје, обично налазимо у томе, што срећу своју тражимо у благу и другим добрима овога света, но у којима се то наћи не може.

Човек, који се у ниском и убогом стању налази, обично мисли и жели: О кад би мени Бог дао, да постанем богаташ, ја бих био најсретнији на овоме свету, па уздише и предише, те постаје незадовољан са својим стањем, и проводи дане живота свога у тузи и жалости. — Богаташ опет мисли и жели: само да му је још до већег богатства доћи, да се упоредити може са онима, који су најбогатији. — А онај опет који се у каквом лепом и високом положају, у звању и достојанству налази, чезне још за већим господством и власти. И тако сви ови у суетним жељама и задовољству дане своје проводе, ма да пред собом виде хиљадама других, који су од њих и много сиромашнији и далеко у нижем положају и власти.

Ову погрешку, која толике хиљаде људи незадовољнима чини, у стању је и може нам одузети озбиљан поглед и успомена на сам празник „Рождества Христова".

Христос Спаситељ наш није тражио и тежио за богатством, власти и достојанством, нити је чезнуо за земаљским наслађама овога света. Он је хтео да се од сиромашних родитеља, у пећини, у јаслама роди, те да нам примером својим покаже, да богатство, да земаљско величије и друга земаљска блага и наслађе, не чине човека срећним, него да може човек и без свега тога бити срећан и задовољан.

На зато, богољубазни, који је између вас сиромах и незнатан, па усљед тога са стањем својим незадовољан, нека се угледа на Спаситеља нашег Исуса Христа, и у себи помисли: та није ли Спаситељ мој, сам по својој вољи био сиромах и незнатан, па зашто небих могао и ја, без богатства и без високог достојанства срећан и задовољан бити, само ако му подобан будем у кротости, смирености, побожности и у другим њиме проповеданим врлинама. — А онај, који се у добром стању налази, који је богат и у свему изобилује, или се у каквом високом положају и достојанству налази, ако жели, ако хоће да победи своју страст и чежњу за прекомерним богатством и земаљским величијем, што га узнемирава и мучи, нека представи себи Спаситеља свога у његовом сиромаштву и нискости, нека се научи од туда, да задовољан буде са оним што има, и шта јесте, — нека ужива своје богатство са задовољством, па ће за цело бити срећнији и задовољнији, него што је пре тога био. — А још најбоље и Богу најугодније празноваће успомену на „Рождество Христово" — онда, ако се постара да и он постане Спаситељ својих ближњих, своје субраће и суграђана, који су потребити, и који се у нужди и невољи каквој налазе.

Реч ова Спаситељ означава оно име, које другоме добра чини, које ближње своје од зла и невоље какве избавља, спасава и у помоћ им притиче. — На не даје ли, богољубазни, и нама Бог толике прилике, да и ми постати и назвати се можемо спаситељима ближњих својих, да им душевној и телесној користи и задовољству, по мо-

гућству сила својих, што то допринашамо и у помоћ притичемо?!

Погледајте само, богољубазни, колико се у свакој општини налази убогих и немоћних, који не могу да себе и своје зране и одену. Колико их има, који су иначе часни, поштени, вредни, штедљиви и карактерни, али су са какве неудаће а без своје кривице пострадали, осиромашили и до просјачког штапа дошли, те су принуђени да код ближњих својих помоћи и заштите потраже. — Колико их је, који су приморани, да свој свакидашњи лебац пред вратима ближњих својих просити морају, и којима та прошња тешко и немило пада тако, да удељену им милостињу са сузама квасећи горко уживају. — Колико их је страдалника, који се стиде и устручавају просити, па у том жалосном стању свом, трпећи сваку нужду, у очајање падају и живот себи прекраћују?!

Ето вам, богољубазни, лепе прилике, кога је Бог са имањем благословио, те и преко потребе своје, сувишка има и изобилује, да у помоћ притече ономе, који нема, — да удели оној својој браћи, који су потребити и сваку нужду трпе, који немају чиме да благе дане проведу. — Ето лепе прилике, да постанете Спаситељ њихов, да им утрете горке сузе и ублажите несносно стање њихово.

Ено тамо ћете наћи неко сироче без оца и мајке, које горке сузе лије и узалуд нариче тражећи своје родитеље, али их у живот повратити не може. Идите, потражите га, смилујте му се, будите му Спаситељ, замените очево и материно место, постарајте се да не пропадне, да не погине душом и телом. — Ено тамо у друштву неком чућете да се неки одсутни ближњи ваш оговара, ружи и оклеветава, да му се част и добро име напада, поткопава, гази, помрачава и руши; идите, будите му Спаситељ, проговорите, уложите за њега добру реч, спасите му част и добро име његово

Тамо опет видићете да неки сабрат ваш по злочестом и грешном путу ходи, срљајући у очевидну пропаст; идите, будите му Спаситељ, задржите га, повратите га и изведите на пут прави, на пут хришћанских врлина. — И ко би могао све оне случајеве и прилике набројати, у којима би могли и требали ближњима својима у у помоћ притицати, и спаситељима њиховим постати?!

Но на самом завршетку, не могу пропустити, а да вас богољубазни не упозорим још на једну околност, и да вам исту најтоплије препоручим, која је у толико важнија, што се свију нас, што се целога народа српског тиче, на којој и треба цео народ српски у помоћ да притече и да јој буде Спаситељ.

Српска вероисповедна народна школа, то сироче народа нашег, за чији опстанак нико се до данас постарао није, а која понајвише потребује наше потпоре, заштите и неге, да би могла живети, јачати и напредовати, — налази се у великој опасности, особито у мањим и сиромашнијим општинама нашим, где ће или сасвим престати и пропасти, или ће у тако звану комуналну, општу школу преобраћена бити морати, пошто им мањкају сретства, да у смислу постојећих земаљских закона и наредаба вероисповедну народну школу своју устројити, са приписаним училима снабдети, и учитеље своје плаћати могу.

Блажене успомене претци наши, постарали су се истина ради добробити народне, те су основали неке фондове, као што су неприкосновени и клирикални, али који су извесној цели намењени, те се не могу и не смеју на друге сврхе и потребе употребити. А за народну вероисповедну школу није се баш нико постарао, са чега је и постала народно сироче.

Да би се дакле и тој оскудици доскочити могло, те да би се народна вероисповедна школа од грозеће јој опасности и погибије спасти могла, и да би јој се опстанак на сва времена обезбедити могао и у оним сиромашнијим општинама нашим, које без туђе припомоћи, своју народну школу издржавати и одржати не могу; — побуђеним сам се нашао, да по примеру предшастваника мојих, један такав фонд оснујем, коме ће задатак бити, да из прихода својих, оскудно снабдевене вероисповедне народне школе потпомаже, те да им се на тај начин и опстанак обезбеди, коме сам темељ и положио о овогодишњем праз-

нику св. Саве, са прилогом својим од десет тисућа форината у ауст. вред. илити двадесет тисућа круна, давши му наслов по имену првога просветитеља и научитеља српског „Фонд св. Саве.“

Потребу такога фонда увидела је и највиша аутономна школска власт наша: Митрополијски Школски Савет, те је намеру ову моју са великом радошћу и готовошћу прихватила, усљед чега је и управила проглас свој на народ српски, разаславши га по свима крајевима Митрополије наше, на све црквене општине, на свештенство оба реда, на учитељство, на поједине богаташе и великодостојнике наше, па и на познате родољубе и пријатеље народне школе, још у почетку ове године са позивом, да сваки по могућству своме, милодарима својима ради оснивања тога од преке нам потребе фонда, у помоћ притеку, како би што већма порастити и што прије до оне величине доспети могао, да може што скорије у живот ступити и благодетној сврхи својој послужити.

Но како ми Срби на жалост скоро сваку ствар, па макар та и најбоља била, сасвим олако и равнодушно узимамо; — тако је и овај дирљивим али уједно и очајним слогом написани проглас М. Шк. Савета, као што дојакошњи резултат прилога показује, остао глас вапијућег у пустињи, на грдну срамоту васцелога народа нашег, са чега и нема изгледа, да ће тај фонд скоро благодетно дјејство своје отпочети, ако му се што скорије и обилатије у помоћ не притече, — а овамо нам толике школе народне стоје на ивици своје пропасти.

Ето вам, богољубазни, красне и згодне прилике, да сваки између вас посебце, па и сви у скупа постанемо Спаситељи српској народној вероисповедној школи, томе занемареноме сирочету народа нашег. Похитајте зато, одзовите се што скорије томе лепом родољубивом позиву Школског Савета. Притеците сваки по могућству своме, макар и са најмањим милодарима у помоћ томе народној школи намењеном фонду св. Саве. Не дајте да вам постојеће и са великом муком досад издржаване народне школе пропадну. Будите им Спаситељ, спасите их од предстојеће напасти и погибије, која им грози, и која је неизбежна, ако им се што скорије у помоћ не притече.

Послушајте, богољубазни, глас вашега Архипастира, вашега брижнога Патријарха и духовнога оца, на овај велики радосни и светли Празник, па похитајте са прилозима својима, покажите делом да вам родољубље, да вам св. вера прадедовска, да вам опстанак народне вероисповедне школе, није само на језику, него да вам у истини и на срцу лежи. Покажите да сте достојни синови и прејемници славних, побожних и родољубивих предака својих, па не допуштајте да нам народна школа и надаље остане сироче и да нам на очиглед пропадне, једном речи: будите јој Спаситељ.

Ако, богољубазни, послушате очинског гласа мога, и ако светковање радоснога и светлога празника „Рождества Христова“, „Нове године“, св. Богојављења и спомен св. Саве просветитеља и научитеља народа српског, у вама така хришћанског имена и српскога поноса достојна дјејства производи и произведе: онда можете спокојно и са радошћу очекивати онај дан, када ће нам се Христос Спаситељ наш, и опет јавити у свој слави својој, да нам свима по заслузи праведно суди. Амин.

Дано у Ср. Карловцима год. 1894. од рођења Христова, а нашега Патријаршествованја пете.

Горепоменути смирени Патријарх

Георгије Бранковић.

НА БОЖИЋ.

Деветнајсти век се клони крају своме, и још се чује хришћанске радости поклич: Христос се роди!

Још се пали символ звезде, која је одвела изнурену источну мудрост, да се поклони сунцу правде, и да му призна одмах на уранку, е је оно светлост Истине, којој је извор на небу само, која само с неба доћи може, и којој су

последњи траци и опет само на небесним висинама.

Још се спомиње „злато, ливан и смирна“, које је људска мудрост принела, у самосвести слабости своје, божанској Премудрости и вечној Истини, да тиме призна: како су јој дари и богатства сићушна и ограничена према вечности и бесконачности Ума, који са небесних висина царује; према преобиљу и недостижности Истине, која народе и векове управља.

Још се спаја песма милијуна срдаца и хришћанских душа са песмама безброј небесних становника, у доказ, како је ништав напор грешнога умља несташних мудраца земних; ништав, да угуши и сатре у срцу човештва осећај, да збрише и поништи у души човештва веру, коју је човек донео са собом на свет, а који му је осећај запалила звезда са истока, и прекалила га на вечној светлости сунца Истине и Правде.

Још?! Да грешне речи пред светлошћу Истине, чије је огњиште небо, којој је рок вечност, чија је снага свемоћ; Господар које је — Бог!

Векови многи — од како је човека и човештва — сведоче, да је вера у Бога део небеске вечности у душу човекову смештене; да без вере у Бога, човека не беше, и да га бити не може.

Деветнајст хришћанских векова тек, доказа дадоше већ: да је та, урођена човештву, вера у Бога, на данас рођеноме сунцу препорођена, у јорданској води очишћена, у крвавој крзници голготској оснажена и Васкрсом Истине, — истином утврђена за вечност.

Хришћанство има свој почетак, ал' свршетка нема. Хришћанство је небеског порекла; његов темељ је — божја реч. Хришћанству је наука: **Слово, а Слово бѣ къ Богъ и Богъ бѣ Слово.** Слово је вечно, јер Слово је Истина, а Истина — Бог. Слово је то — Христос; Христос је Истина; Христос је Бог! И за то је засјала звезда над Витлејемом, за то се и задивио свет; за то му се „падше“ и поклонила људска мудрост. За то ћемо клицати и од сад: Христос се роди!

*

Данашњи светли и радосни дан слава је свете успомене препорођаја спашеног човештва; вечне успомене на светли рођај превечног младенца, оваплоћена Сина божјег, Избавитеља и Спаситеља човештва, Господа нашег Исуса Христа.

Јер смиловао се Отац небески најмилијем створењу своме, и послао човештву Сина свога, да га палог подигне, помрачена озари, залутала изведе, изнемоглог оживи, изнурена оснажи, очајног утеши.

Послао Га са неисцрпљеном светлошћу Истине и бесконачнога Ума, са бескрајном светлошћу Правде и милости Љубави Му божанске, са неограниченом снагом Свемогућства, — у којем је и пре рођења, од вечности, господарио на престолу небеском са јединосушним Оцем својим.

И Христос се роди! То је почетак спасења нашег. И томе почетку, сретном и радосном, песму певамо ето данас. Певамо песму Сунцу Правде, које је у данашњи дан на уранку било, а које нас ево деветнајст векова обасјава, озарује, греје и загрева за истину, за правду, за љубав, за добродетељ и врлину сваку; загрева нас са најсветијега Престола и Жртвеника, са најјачег Источника свога — Цркве. Христове.

Господ наш Исус Христос свршио је посао, на који је послан био од Оца Свога, и вазнесао се к Оцу своме, да му седне с десне стране свемогућства.

А нама је оставио Нови Завет с' Богом, оставио нам је Јеванђеље тога Завета, оставио нам науку: истине, правде и врлине сваке. Оставио нам је све то, јер све то не мога поништити ни „суд људски“, ни Голгота, ни гроб. Предаде нам све то у аманет Завета Свог, да очувамо и по томе свему живимо.

Пролазише дани и векови Наука Христова се ширила. Хришћанско човештво постајаше бројем све веће. Сунце Истине продираше све више у људска срца. Под сунцем Христове науке развијао се и снажио у човештву осећај истине, правде и љубави. Хришћанство је вршило и извршује своју божанску мисију.

Не без борбе, не олако, јер: све је то бивало и бива међу људима. А људи? Људи су људи. И највећа светиња међу њима наће опадача, највиши идеали противника. Међу људима незадовољства је увек било и бива; тако исто гордости и уображења; грешности и заблуда.

И хришћанство је имало све то да искуси. Искуство то још траје. Борба хришћанства није свршена. Она ће трајати, док се идеали

хришћански не испуне; док и непријатеља не будемо љубили; док се не будемо друкчије клели него само: „са да или не“; док не будемо једно стадо и један пастир; док не будемо савршени као што је Отац наш на небесима. Кад ће то бити? Ми не знамо. Ми знамо, да борба још траје и да ће трајати.

Божански Основалац хришћанства, Он једини зна кад ће томе бити крај, као што је у напред знао, да ће му наука имати борбу да издржи. Знао је да ће бивати потоп људскога безумља и грешности; знао је да ће људи понављати грешну и несташну борбу гигантску, о којој нам митологија приповеда. Знао је да ће грешни и присилни умови људски не једаред јуришати на небо, и да ће не једаред хтети камењем засути извор Јеванђелске Му науке, на којем се извору човештво освежило и окрепило, без којега би се сасушило, само собом разнело.

Божанска премудрост за то је и оставила вечни ковчег истинама науке своје, да их спасе и одржи за време потопа безумља људског; за то је и оставила тврђу и град, који ће заштитити и у којем ће се одржати истина науке те, пред свима грешним нападајима присилности и заблуде људске; зато је и оставила истини својој снагу несавладану, која ће моћи у највећим искушењима, за истину и идеале њезине, да отпора даде победног.

Тај ковчег вечни, та вечна тврђа и град, та вечна снага је у — Цркви Христовој.

Многи валови и многа бура запљускивала је и уништити хтела ковчег тај; не једаред се дизала гигантска гордост људскога умља на тврђаву ту; колико пута се покушавала сломити вечна снага та. Па? „**Ни врата адова не одолѣютъ ей.**“

Сваки такав покушај оплакали су борци против вечности и божанствености Цркве Христове. *Свако насиље и сваку грешност против Цркве Христове, забележила је историја као заблуду људскога ума, искајану несрећом и губитком већег или мањег дела у човештву.*

На историји туђих заблуда и несрећа учимо се ми: православни Срби. Учимо се, да ју не учинимо; јер једна таква заблуда могла би нас — мале и нејаке — стати живота народнога. Јер што велики народи тешко преболевају, то мале уништава. Оставимо великима заблуде велике, јер нама је и сувише других заблуда.

*

И код нас је у један мах почела заблуда против вере и цркве, да са штампе и књиге прелази у срце народа. Посљедице се брзо показаше, а виновници им се за времена тргоше, јер видеше, да добру одвело не би. Па има неколико година овамо, како се са истих страна, с којих се почело грешити у томе правцу, данас упозорује народ на љубав вери и цркви.

Не желимо ничију суревњивост или осетљивост да повредимо, али праведност захтева, кад ове ретке пишемо, да одамо заслужну пошту рано преминулом Миши Димитријевићу, који је — на жалост пред смрт — увидев, у извесним редовима први и највише, куд би одвело започето отуђивање народа од вере и цркве, почео енергички, отворено и свом снагом свога родољубивог срца и лепога пера, сузбијати струју тога отуђивања.

Кад би превидели многе некоректности и погрешке наше неке штампе, ми би вољни били признати, да се и у тој штампи, од неког времена, кад и кад, више пажње обраћа на утврђивање народа у вери и цркви православној. Очигледни интерес народа захтева, да тако остане, односно, да се у том правцу што више поради. Баш данас, кад се религијозност и оданост цркви и у нашем народу жели и настоји, споља, подрмати и ослабити. Но у томе раду треба бити, и опет, на чисто и с тим, да се народ крњењем угледа и авторитета црквених архипастира и пастира тако исто отуђује од цркве и слаби у религијозности и православљу, као и директним нападајима на веру и цркву. То је једна истина, коју је искуство доказало, а о којој желимо, да се код нас више рачуна води.

На данашњи баш дан. кад нам је срце радосно, кад су нам пријатељске речи добро дошле, размислимо и о тој истини. На данашњи дан, кад је срце склоно да много добра учини, учинимо једно велико добро народу своме, чврстом одлуком својом, да ћемо се оканути свега, што слави наше св. православне цркве штети, а да ћемо чинити увек — сваки по својој снази и свом положају — оно, што ће нам славу цркве узвисити, а тиме лепше дане нашем паћенику, српском народу спремити.

Христовој цркви се приближују нови про-

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

тивници, у новоме облику. Немојмо, ма чиме било, у редове њихове Дедалова су крила њихова. Распрштаће се редови њихови. И тешко онима, који у тим редовима буду.

Поклонимо се вечности Христове цркве и чувајмо *од свачега* светост своје цркве, јер смо део Христове цркве; чувајмо и негујмо оданост своју цркви својој, јер то нам је и души и Српству од потребе.

Чувајући цркву своју, многу ћемо опасност преживети, много искушење издржати. А показаћемо, да смо синови Истине, Правде и Љубави, која је на данашњи дан човештво обрадовала; да смо истинита деца божанске цркве, коју је данас рођени Спаситељ света основао. И то ће нам бити на корист личну, и на срећу народну.

*

Поклонимо се и данас Сунцу Правде. Одајмо и данас хвалу и благодарност божанској светлости, која је свет препородила и спасла; певајмо и данас вечну хвалу и славу у данашњи дан рођеноме Сину божјем, Избавитељу своме, Господу нашем Исусу Христу; помолимо Му се, да нас обасја светошћу, озари светлошћу и опаше снагом Својих вечних истина; да нас не одбије са вечних и свемоћних груди Своје свете и непобеђене, а спасоносне нам свима Цркве божје.

Те дао Бог, и српска срећа, да се, већ до године, и радоснији поздравимо са поздравом данашње радости, којим поздрављамо Србина сваког:

Христос се роди!

Некоји моменти из јеванђеоске повести о рођењу и раном детињству Христову.

— Историјско-егзегетична расветљења. —

Написао **Ђорђе Летић**, слушалац богословије у Черновцима.

Вулгарна хришћанска ера Дионисија Малог, монаха из VI. века, по којој се рачуна на западу од VIII. и IX., а на истоку од XVIII. века, узима, да се Христос родио 754. од осн. Рима. Испитивањима новијих кронолога доказано је, да је ова ера погрешна. Христос се родио пре, за живота Ирода Великог,[1] Ирод је пак већ почетком 750. од осн. Рима умрьо.[2] С тога се Христос родио најдоцније 750. од осн. Рима и ми смо се са нашом ером најмање с четири године задоцнели. Колико се Христос раније од Иродове смрти родио, о том се много расправља и у том кронологи још несу сложни. Једни су за г. 749. и то за крај исте године или за почетак 750. од о. Р. (почетак године у ери од основања Рима јесте 21. април). По њима би овај мали простор времена између Христова рођења и Иродове смрти био довољан, да се у њему могле догодити јеванђеоске епизоде о Христову обрезању, принашању у храм, поклоњењу мудраца, бегству у Мисир и повратку оданде. Овога се држе махом Енглези,[3] дочим су други за г. 748.,[4] а многи и за 747.[5] Ради тачног прорачунавања године Христова рођења служе се кронологи разним податцима из Светога Писма — наиме из јеванђелија, и из ванбиблијских извора. Најважнији од ових података јесу: време иродове смрти, доба убијене деце у Витлејему,[6] време авијине чреде прили, ком благовештења рођења Јована Крститеља,[7]

[1] Лука I. 5; Мат. II. 1.

[2] По Јосифу Флавију (Ant. 17, 6, 4. 17, 9, 3) смрт иродова догодила се наскоро после једнога помрачења месеца, 8 дана пред пасху. По астрономским сигурним истраживањима догодило се то између 12. и 13. марта 750. од О. Р. Пасха је пала те године на 12. април и тако је Ирод умро почетком априла 750

[3] Види „A smaller dictionary of the bible by William Smith. London“, под насловом „birth of Jesus Christ“; затим J. F. Macmichael B. A. „The New Testament in greek with notes and prefaces. London“. Appendix II. Synopsis and Harmony of the Gospels, стр. 719., а по њима и Рус Лопухин „Руководство къ библейской исторіи Новаго Завѣта С.-Петербургъ 1889.“ међу „приложенія II. Годъ рождества Христова“.

[4] Између осталих руски епископ Михаил: „Толковое евангеліе. Евангеліе оть Матѳея. Кіевъ 1893.“ 31.

[5] Sanclementius. Rom. 1793; Fr. Münter. Kopenhagen 1827; A. W. Zumpt. Leipzig 1869. Од руских егзегета А. Ивановъ „Руководство къ изясненію священаго писанія Нов. Завѣта“ с. 121.

[6] Мат. II. 16. Ово није сигуран податак, јер се каже да је Ирод дао убити децу од две године *и ниже* (ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω), дакле Христос је тада могао имати и мање од две године; даље је питање да ли се Христос родио баш онда, кад су мудраци први пут угледали звезду. Исто тако непознато је и то, кад је Ирод дао извршити ово зверско дело.

[7] Лука I. 5. Ова чреда (ἐφημερία, hebr. mahalkoth, mischmaroth) беше осма по реду од двадесетичетир, на које је

који беше шест месеци старији од Христа; појаве звезде на истоку мудрацима, по кеплерову рачуну;[8] пописа под Квиринијем;[9] јавнога проповедања крститељева[10] и др.

Дан рођења узима црква од другога васељенског сабора 25. декембар на основу старог предања римске цркве. На истоку се дотле држало, да се Христос родио 6. јануара, као што Јермени и данас држе и тај дан светкују као дан Христова рођења.[11] У александријској цркви држао се 19—20. дан неког месеца, који одговара нашем априлу—мају.[12] Еванђелист Лука везује рођење Христово са пописом „света“ под Квиринијем, управитељем Сирије. Под пописом света разуме јеванђелист попис римске империје, тадашњега „orbis terrarum“-а[13]. Таких пописа беше за владавине Октавијана Августа два; први 746. о. Р., а други 766. о. Р. беше наређен и започет.[14] Еванђелист Лука спомиње нам овде први опћи попис т. ј. од 746. Овај је дакле 746. о. Р. био наређен, те се полагано ширио по свима провинцијама, док није напокон дошао и у Палестину.

Настало је затим питање, да ли је у то доба био Квириније (грчк. (Κυρήνιος, цело име P. Suplicius Quirinus) управитељ Сирије, као што је забележено у јеванђелију по Луци. По неким изворима изгледа, да је тада владао у Сирији Сенције Сатурнин[15] или Квинтилијан Вар[16], те су с тога неки држали, да Квириније до прогонства Архелајева (5. ере Дион.) није био у Сирији. Данас се пак сви одличнији испитивачи сложили у факту, да је Квириније двапут био управитељ Сирије, први пут 750—753. О. Р., а други пут 759—785. За прве владавине његове спроваћао се попис у Сирији и Палестини, који је можда већ за његова претходника П. Квинт. Вара наређен и започет, за тим је био прекинут смрћу Иродовом и Квириније га је довршио. За то се овај попис назива census Quirinii. За друге пак владавине догађао се други попис квиринијев, који је изазвао буну Јуде Галилејца.[17] За разлику од овога, назива Ев. Лука попис у време рођења Христова *првим* пописом (πρώτη ἀπογραφη).[18]

Занимљиво је, да се попис римске царевине протегао тада и на Јудеју, дочим је ова тек 759. О. Р. смрћу архелајевом анектирана префектури сирској. Узрок овом беше тај, што је Ирод био само по имену rex socius, у ствари пак његова држава беше провинција римска. Он се морао слепо покоравати и угађати Римљанима. Морао је да романизира и имао је читаву партију своју[19] тако званих иродијанаца. Само злато и улагивања Иродова одржаваху неку самосталност Јудеји; наскоро ће моћи рећи Јудеји пред прокуратором Пилатом: „не имамы царя, токмо кесаря“.[20] Од заузећа Јерусалима Помпејем ударен је известан данак од главе и иметка на Јудеју,[21] те је с тога Август морао захтевати, да се цензус протегне и на ову земљу, да би се ова пореза могла одредити.

цар Давид поделио свећенике да служе у храму наизменце од суботе до суботе по недељу дана. (Пар. XXIV. 10. Неем. XII. 17. Joseph. Antiquit. VII. 14, 7.) На челу сваке стајаше старешина, који се доцније називаху првосвештеницима. (II. Пар. XXXVI. 14; Јеадра X. 5. Мат. II. 4. Joseph. Flav. Antt. XX. 7, 8.) Овде би ваљало пре свега наћи кад је први пут служила авијина чреда, те онда ићи даље до доба Христова рођења. Ово је такође доста непоуздан податак, јер би пронашли у свакој години два служења авијине чреде, па нити би знали коју годину нити које служење у којој години да узмемо за рођење Христово.

[8] Мат. II. 2. Доцније опширније о звезди

[9] Такође опширније доцније.

[10] Лука III. 1. 23. Ни овај податак не може нас одвести тачном прорачунавању упитне године. Неје познато, од кад се рачуна петнајста година тиверијеве владе, да ли од почетка његове самовладавине после смрти августове 767. О. Р. (Sveton. Octav. 100), које одговара 14. ере Дион. или још од три године раније кад је Тиверије заједно с Августом био ћесар а то беше 764. или јануара 765. О. Р. (Tacit. Ann. 1, 3. Sveton. Tib. 20. Vellej. Pat. 2, 121). Друга опредељења у Луци III. 1—2. су опћа. Даље се не зна, да ли је Христос приликом свога крштења имао баш тридесет година, ма да то беше одређено доба за јавну службу (Број. IV. 3.), јер у јеванђ. стоји, да је тада имао отприлике 30 година (Лука III. 23. ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα). Исто тако непознато је, колико је Јован већ дотле проповедао, кад је Христос дошао к њему.

[11] Сравни J. H. Kurtz „Lehrbuch der Kirchengeschichte“ 12. Aufl. Leipzig 1892. §§. 37, 1. и 57, 5.

[12] Клим. Алекс. „Strom.“ 1, 21. — За 5. април Macmichal: The N. Test. greek w. notes and prefaces. London.

[13] Као у Дел Ап. XVII. 6 и на новцима римским.

[14] Tacit. Ann. I. 11. Sveton. Aug. XXVIII. 101, Suidas Lexicon под Αὔγουστ. Καῖσαρ.

[15] Tertull. adv. Marc. 4, 19.

[16] Joseph. Antt. 17, 15, 2.

[17] Дел. ап. V. 37. — Jos. Antt. XVIII. I. 6. — Bell. Jud. II. VIII. 1.

[18] Опширно о овом A. W. Zumpt. „Comentatt. epigraph. II. 86—104. — Friedlieb „Leben J. Chr“ с. 57. Сравни Aberle „Theol Quartalschrift“ 1865. с. 103.

[19] Jos. Antt. XVI. 3; XV VIII. 1. — Мат XXII. 16.

[20] Јов. XIX, 15.

[21] Jos. Antt. 14, 4. 4. —

Христос се родио у Витлејему Јудином. Витлејем (beth-lechem = дом хлебни или ephrat,[22] као и ephrata[23] = плодовитост, оба назива због плодног земљишта у овом месту) називаше се јудиним за разлику од Витлејема Завулонова у Галилеји[24] и беше родно место цара Давида (с тога се називаше још и „градом давидовим[25a]“). Родно место главе фамилије,[26] беше главно место целе фамилије, камо се сви чланови исте скупљаху у јавним пословима Јосиф и Марија беху из фамилије давидове, али не становаху у Јуди, него у Завулону, у месту Назарету. Вероватно је да се њихови преци још пре неколико генерација онамо одселили, можда под Маттатом, заједничким дедом Јосифа и Марије, јер су обоје из Назарета били. С тога морадоше Јосиф и Марија у Витлејем ићи да се попишу.[27] По римском закону имао би се свако подврћи цензусу на свом дому или онде, где му је forum originis.[28] Овде ее пак акомодирали Римљани из државничке тактике јудејском обичају. Зашто је и Богородица ишла у Витлејем, беше узрок можда тај, да је она кћи наследница била и да је имала какав иметак, који је требало регистровати. Јер по јудејском наследном праву члану фамилије никад не пропадаше право на известан део иметка у општем иметку гране и племена.[29]

Предање[30] узима да се Христос родио у пећини (σπηλαῖον σύνεγγυς τῆς κώμης). Ово је вероватно. У јеванђелију стоји,[31] да је Богородица повила Христа у јаслама, затим да су у околици били пастири. Кад се ово двоје споји, излази да се Христос у штали родио. У брдовитим пак пределима, као што беше Витлејем, употребљаваху се за штале пећине. — Над пећином, за коју се тврди да се у њој родио Христос, подигнут је храм у виду крста од Јелене матере Константина Великог, који је уједно најстарији храм у Палестини.[32]

Рођење Христово поздравише прво пастири из околице. Ово беху сиромашни становници витлејемски такође из фамилије давидове. Ова фамилија беше у то доба сиромашна у иметку, али богата у својим традицијама, које им показиваху у блиској будућности Месију из њихове куће.

Чињеница ова, да у време рођења Христова пастири беху у пољу са својим стадом, не смета нам да узмемо, да се Христос децембра родио. У Палестини је децембра често врло пријатно време. Рана киша која тада пада, натопи земљу, праве зиме до јануара и фебруара нема, те се одједаред заодене и брдо и дô зеленим огртачем. У долинама је тако топло, да се и цвећа може наћи.[33]

У свези са повешћу о Христову рођењу стоји у јеванђелију и повест о чудној звезди и мудрацима са истока. Каква беше то звезда и шта се зна за њу? Ко беху ти мудраци и откуд дођоше?

У чудној звезди многи од доба кеплерова гледаху необичну констелацију, која се по рачуну новијих учењака баш у доба рођења Христова морала догодити. Наиме Кеплер је опазио г. 1604. при конјункцији Јупитра и Сатурна у знаку риба ванредну велику и необичну звезду, која се чак и дању видела. Ово му је дало повода да мисли, неје ли и у време рођења Христова била иста такова констелација у чудној звезди мудраца. Рачунајући дошао је до резултата, да се доиста 747. о. Р. догодила иста констелација, која трајаше и 748. и 749. а можда и 750. Ово је обратило на себе пажњу свију кронолога. И ако је та кеплерова звезда она звезда, коју су видели мудраци, то је 747. г. о. Р. најранија година, која се узима, да се у њој родио Христос. Најдоцнија је као што видесмо 750. И тако се наше бројање година задоцнело са 4—7 година, а то значи, да ова година неје 1894. после Христа него 1898. или 1901. Али према овом мишљењу и мишљењу других, који држе, да ова звезда беше комета или метеор, као застарелим, данас се држи да је та звезда, какву је приказује Матеј у II. 9. морала само натприродно

[22] Бит. XXXV. 16, 19; XLVIII. 7.

[23] Мих. V. 2.

[24] Ис. Нав. XIX. 15.

[25] Лука II. 4. 11. Рута I. 1.

[26] Јудеји беху подељени по Јаковљевим синовима на 12 племена (φυλαί, matoth) свако племе на гране, (πατριαί, mischpahoth), свака грана на фамилије (οἶκοι, bethaboth).

[27] Види опширно о подацима из живота Богородице а с њом и Јосифа у делу: „Les femmes de la bible, par Mgr. G. Darboy. II. Paris. 1878.“ под насловом „la sainte Vierge“. —

[28] Dion Halic. Antiqq. Rom. IV. 1. 5.

[29] A. Bisping „Erklärung des Ev. n. Luka“ Münster 1868. C. 188.

[30] Justin c. Tryph. 78. — Orig. c. Celsum. 1, 51. — Протоеванђ. Јакова и кондак Рождества.

[31] Лука II. 7. 8.

[32] Rosenmüller „Bibl. Alterthumskunde 2. Band 2. Theil“ 282; Raumer „Palästina“ 309.

[33] Сравни новије путнике Шуберта, Тоблера и Барта према Робертсону (Palästina II. 305. и 306.)

чудо бити. Особито Енглези[34] и богослови деле ово мишљење. Вредно је споменути, да је Златоусти држао ову звезду за какву невидљиву силу, анђела, који је узео на се облик звезде и мудраце водио.[35] Но да ова рачунска нагађања још несу престала, уверио сам се недавно. Наишао сам наиме у једном часопису,[36] да је чувени астроном Стоквел открио велике погрешке у кеплерову рачунању; да звезда мудраца не беше постала конјункцијом Сатурна и Јупитра, него Венере и Јупитра и да се Христос родио маја *6 година* пре наше ере.

Што се тиче мудраца, то нам ваља пре свега потражити, у каквом смислу долази реч мудрац (μάγος) на другим местима Светог Писма. У Старом Завету[37] долази нам ова реч двапут, наиме један вођа навукодоносоров Нериглисар назива се раб-магом, а то значи главни међу мазима. У Новом Завету пак назива се магом Симон из Самарије[38] и Варисус са Кипра.[39] Дочим као што видимо овај назив има у Старом Завету значење некога достојанства, у Новом Завету добио је поред овде у Матеју наведенога, још и значење варалице по свој прилици за то, што беше спојен са култом страних лажних верских система. Но ако не завиримо у историју нећемо знати инак, ко беху ови мази. Из историје се зна, да то беше верска секта у Перзијанаца. Од Перзијанаца одомаћила се ова секта и у Мађана. Иродот[40] спомиње шест племена таквих у Мађана. Они тумаче снове у његовој историји о Астијагу.[41] Затим их налазимо и код Вавилонаца по свој прилици од како је Навукодоносор покорио земљу Мађана и под овим владарем беху они врло угледни. Они беху државни саветници, свакако као ученији сталеж. Таки беше ваљда и споменути раб-маг. Ова перзијска секта, као што видимо, добила је доцније карактер свештеничке касте, која се бавила природним наукама, астрономијом и медицином. За маге, који дођоше да се поклоне Христу, извесно је дакле, да беху учени људи, по свој прилици астрономи (звѣздамъ слѫжащїи звѣздою учахѫсѧ..) из једне од споменутих земаља. О том пак, одакле они беху, разна су мишљења Једни[42] по Јустину, Тертулијану и Епифанију држе, да су из Аравије, јер ова земља беше обилата у злату, тамјану и измирни. Други[43] по Августину пак, да су из Халдеје, где се нарочито у Вавилону култивисала астрономија од најстаријих времена. Оданде је био и пророк Валаам, који је предсказао, да ће се појавити звезда од Јакова.[44] А највише њих[45] по Златоустом, Теофилакту и Василију Великом тврде, да ови беху из Перзије (волсви персїдстїи царїе). Тамо беше у обичају, да се иде на поклоњење новорођеним царевима. Зароастерова религија садржи, између многих истина, и прорицања о доласку жељно очекиванога Спаситеља, који се зваше Зозиош. Осим тога долазило се онде у додир са заробљеним Јудејима, који су Перзијанце још више у овим предањима утврђивали.

По некима су ово били Јудеји или бар јудејске прозелите. Вредно је још споменути, да је тада у целом свету било распрострањено мишљење, да ће се из Јудеје појавити силни цар, који ће спасти свет и златно доба опет установити.[46] — Предање држи, да их је било тројица, а то је можно, јер се три врсте поклона спомињу. Исто тако да беху цареви, што је такође вероватно, јер донесоше собом царске поклоне. Беда Венерабилис први спомиње њихова имена: Кашпар, Мелхиор и Валтазар. Они се поштовали као патрони путника. Доцније наилазимо на предање, да је Јелена, мати Константинова, нашла негде на истоку и на њихове мошти и да их је у Цариград пренела, одакле су доцније у Милано пренесене. Од 1162. налазе се оне у Келнској катедрали, где се и данас између осталих драгоцености показују.

[34] Smith „A smaller dictionary of bible“. London, под „Star of the wise men“.

[35] На Мат. бес. VI. 2.

[36] „L'Italia“ giornale novelistico II. B. Davos. 1894 под одељком за астрономију стр. 30.

[37] Јер. XXXIX. 3. 13.

[38] Дел. Ап. VIII. 9.

[39] Ibid. XIII. 8.

[40] Herod. I. 101.

[41] Ibid. I. 120.

[42] Bisping „Erklär. d. Ev. n. Matthäus“ c. 68.

[43] Smith „A smaller dictionary“. London, под наслов. „wise men“.

[44] Број. XXIV. 17.

[45] Macmichael „The New Test. greek“ London. c. 4. Рус Михаил Иванов и др.

[46] „vetus et constans opinio“. Svet. Vesp. c. IV. — Tacit. Hist. V. 13. — Joseph. Bell. Jud VI. V. 4.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

НАУКА И ВЕШТИНА У ИЗРАИЉЋАНА.

Од Карла Фридриха Кајла,

превео **Владислав Ристић**, богослов.

(Свршетак)

Инструменти.

Дедови Израиљћана донели су просте инструменте са жицама и за дување још из Халдеје (Бит. 4. 21.; 31. 27). Остале су познали у Мисиру и доцније су их можда преиначили и усавршили, но већим су нам делом из ближе непознати. Разни инструменти, који се спомињу у ст. завету, деле се на инструменте за дување, инструменте са жицама и т. зв. бубње и звекире.

Од инструмената за *дување* најстарије су *свирале*. То је нека врста гајада (Бит. 4. 21. Јов. 21.. 12.) и зваху се код Халдејаца сумфоња (Дан. 5. 5 и 10.). Затим *цевнице* од трске, дрвета или рога; био је врло омиљен инструменат, у то су свирали у радосним и жалосним приликама (Ис. 5. 12. Мат. 9. 23.), али га Израиљћани нису употребљавали при богослужењу. Напротив *шрубу* су употребљавали само за свете сврхе (Числ. 10. 2.). Њоме су свећеници сазивали зборове, трубили су принашајући жртве и на празницима. Па и *рогом* су оглашавали само велике народне светковине, никад пак светковине домаће и породичне.

Од инструмената са жицама знали су Израиљћани само за *кинор* и за *наблу*. На њима су свирали радосне песме у друштву (Ис. 5. 12.; 24. 8.) а од Давидовог доба свирали су на њима левити свете, похвалне песме (Пс. 33. 2.; 43. 4.; 1. Пар. 13. 8.; 15. 20.). *Кинор*, κινύρα, κιθάρα (код Лутера: Harfe, код Вука: гусле,) личио је више на гитар него на харфу и свирало се на њему јамачно прстима или плектроном. *Набла*, νάβλα, nablium или ψαλτήρων, *псалтир* са десет жица (Пс. 3. 5.) одговарао је вавилонском песантеру (Дав. 3. 5.) и старом арапском сантиру. Беше то низак, дугуљаст сандук, дно беше равно а поклопац испупчен и на њему се затезале металне жице.

Међу *бубњима* и звекирима спомиње се: *мали бубањ*, тимпан (таламбас). То беше са шаке широк металан или дрвен обруч, превучен кожом, а у обручу беху танке, округле металне плочице; то је стари иструменат, који је на истоку и сад још распрострањен и у који су обично жене играјући прстима ударале да би одржале такт. — Исто су тако распрострањене и обљубљене на истоку *кимвале*, у које жене а код Израиљћана и људи ударају прстима (2. Сам. 6. 5) а Давид је наредио, да левити свирају на њима и у храму (1. Пар. 25. 1. и 6.; 2. Пар. 5. 12.). При пренашању пак ковчега завета свираху и у *систре* (σείστρα) (2. Сам. 6. 5.), звекире. То су гвоздене шипке, састављене у два права угла, горе заокружене или савијене, на којима је било много лабавих карика, које су звечале, када се инструментом тресло.

Образотворне вештине.

Архишекшура или неимарство заузима свакако прво место код Израиљћана, пошто се Соломонов храм заиста убраја у најзнаменитије грађевине старог доба. Ма да је самим грађењем и прављењем металног украса управљао феничански вештак, ипак храм, којега су основни облици одређени божанским откривењем (1. Пар. 28. 11.—19) нема на себи ни у основи ни у склопу па ни у самом знамењу феничански карактер, већ се у свима његовим деловима огледа прави израиљскотеократски карактер. Само су зидови изнутра били украшени у духу феничанском и у опће предњоазијским богатим дрворезом и позлатом, међутим сам вајарски посао, израђен на том дрвету, потпуно је одговарао теокрацији и хананској земљи, јер су били изрезани сами херувими, палме и цвеће а на утварима је осим тога било још и говеда, као животиње за жртву. Изгледа као да је заједничка особина Израиљћана и Феничана била та, што су на великим зградама заокружавали ивице четвороуголног камења. — Од осталих старих грађевина, од двора Соломоновог, Давидовог и других царева. не остадоше нам ни остатци ни описи. Па и од величанственог Соломоновог двора, који је сграђен од шуме ливанске и који имађаше судски и престони трем и дворане за цара и царицу, набројана

су само растојања и величине кедрових стубова и мраморних плоча (1. цар. 7. 1—12.); иначе је опис тај тако кратак, нејасан, а текст у погледу мерâ на гдекојим местима можда изопачен, да се неимарство и вајарство те грађевине не може више јасно распознати. Доцније се не спомињу грађевине, док није за Макевејаца продрьо код Јудеја грчки укус и тада су Ироди дизали себи споменике величанственим зградама.

Са неимарством је у тесној свези *скулптура* и *иластика* или вајарство у дрвету и у металу. Већ на самом ковчегу завета налазе се два херувима; тако се исто налазе два велика позлаћена херувима од маслиновог дрвета у Соломоновом храму у светињи над светињом. Зидови су изнутра били украшени позлаћеним, изрезаним палмама, херувимима и цвећем, а на већим металним утварима беху израђене разноврсне животиње, па и на степеницама Соломоновог храма стоје са обе стране лавови (1. цар. 10. 19.). Ма да је Мојсијев закон строго забрањивао клањати се идолима (Исх. 20. 4. Взак. 4. 16.; 27. 15.), то ипак није та забрана сметала развитку вајарства, већ га свела у извесне границе, у којима се слободно могао развијати. Па и саму забрану клањати се идолима, често су преступали. И баш овај преступ и казне, којима су пророци претили онима, који се буду идолима клањали (Ис. 44. 9. Јер. 10. 3.) биле су од таквих последица, да су Јудеји после ропства, држећи се строго Мојсијеве забране о грађењу кипова и слика, избацили све кипове не само из храма, већ их ни по домовима нису трпели.

Сликарство се канда није никако развило. У ст. завету спомиње се само уз идолопоклонство код Језекиља 8. 10., где се пророку указују на зиду свугде у наоколо насликане животиње што гамижу и многи други гадови (Сравни Јез. 23. 4.). Те тако је сликарство неговано само тајно, као погански обичај; у самој теократији пак није могло процветати.

КЊИЖЕВНЕ ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

Календар српске манастирске штампарије за просту годину 1895, која има 365 дана. У Новом Саду. Издање и штампа српске манастирске штампарије 1895. Цена је календару 40 новч. — Већ први појав овога календара привлачи нашу пажњу како својом спољашњом израдом, тако и унутрашњом садржином. Док други народи потпуно схватају значај ове врсте књижевности и док се старају да за календаре задобију понајбоље снаге, који ће својим темељним радовима дати поуке и забаве народу, дотле је код нас са свим друкчије. И ако се сваке године при појаву нових календара могли чути прекори и напомене издавачима и уредницима наших календара, то опет није пошло на боље. Тешко а и дуго би било расправљати за што наши календари нису оно, што би требало да буду. Тешко би било решити да ли су томе нехат и немар уредника и издавача криви, или проста трговачка спекулација, јер се с друге стране одмах намеће питање, да ли у опште материјална средства допуштају, да уредници око себе прикупе понајбоље снаге, и да календаре издају онако, како се приличи. Било како му драго, тек факат је, да наши календари нису вршили ону улогу, која им пристаје.

Календар манастирске штампарије, како већ горе поменусмо, приметно одскаче од наших досадашњих календара. Може бити да ће већина публике неповољно овај календар примити с тога, што се у овој књизи кроз већину чланака религиозна струја провлачи. Који тако мисле, криво мисле. Наш народ у овим тешким данима баш тога највише треба. У народу нашем треба тај осећај крепити, јер нема ли тога, чим ће га онда заменити? Љуто се варају они, који покушавају да у народу тај осећај ослабе, те мисле да га на друге стазе упуте. Народ у маси споро се образује, и колико само деценија треба, да се народ успне на само мало виши степен образованости. Удари ли народ оном стазом, на коју је силом потиснут, доћи ће до великих заблуда.

Да пређемо на сам календар. Одмах у првом делу календара сретамо се са једном новином. Календар овај испустио је ону оминозну рубрику: „Стогодишњак гата о времену“ и рубрику о раду у извесно доба године, што је могло остати. На место тога уведене су „Историско-литургиске напомене“. У овој рубрици објашњен је и растумачен значај заповедних празника и разјашњен смисао појединих еванђеља. Поступак овај може се само похвалити. У том истом делу после неколико календарских и астрономских напомена назначени су црквено-народни автономни органи наши.

Поучно забавни део обилује красним снимцима Предићевих радова из Бечејске цркве. Слике те махом су Срби свеци, сем Јована Златоустога. Ко није имао среће, да ове красне радове Предићеве види у оригиналу, добиће колико толико приближну слику из ових снимака. Сем тих илустрација има и две лепе слике Крстићеве: св. Никола и св. апостоли Петар и Павле.

Редакција се старала да поучно-забавни део што

боље испадне. Забаву заступа добро познати Симо Матавуљ са својом красном приповетком „На прагу другог живота“. Не мислимо се упуштати у опширну оцену овога рада, јер за то нити снаге нити спреме имамо, само ћемо напоменути, да се чини, да је Матавуљ од неког времена амо напустио поље на коме се кретао, те се прихватио, да решава унутрашње проблеме човечје душе, што му доста сретно и полази за руком.

Међу поучним чланцима побожне садржине споменућемо чланак проте Јована Вучковића о св. Јовану Златоустом, који се одликује лепим излагањем, тачном и језгровитом садржином. Но од свију поучних чланака чини нам се да је најзначајнији чланак „Срби свеци.“ Појаву ову, толико карактеристичну по наш стари душевни живот, ретко је ко додирнуо како од стране политичких, тако и од стране литерарних историка.

Већ одмах при почетку чланка опажа читалац, да је писац темељан зналац наше прошлости, који се на том пољу поуздано креће, који предметом потпуно влада, и који зна шта од њега хоће. Писац је ставио за задатак, да растумачи читаоцима српски део календара. Колико је тешкоћа требало ту савладати, то ће најбоље појмити онај, који зна недостатке наших домаћих извора. Писац је пишући и тумачећи живот и рад Срба светаца радио непосредно по изворима (Сава, Првовенчани, Доментијан, Теодосије, Данило), при чему је наравно критички податке претресао, па их тек онда усвајао. Узевши на ум, да је ова радња намењена ширем кругу читалаца, морамо му признати, да је материјал врло згодно и прегледно сређен, а начин излагања прост и разумљив.

Горе поменуте тешкоће, које су с овим послом скопчане, учиниле су, да се у чланак увукло и неколико грешака. Ми ћемо бити толико слободни те их напоменути.

На што писати да је Немања у *30* години прешао у православље? Најстарији извори те дакле и најпоузданији Сава и Стефан Првовенчани у биографији Немањиној спомињу друго крштење Немањино, али се из њихових речи не види, да је Немањи било 30 година, него је баш јасно, да је Немања при другом крштењу био дете (младѣньць [Сава] отрокъ [Првовенчани]). То друго крштење Немањино био је камен спотицања и за раније историке, као: Јулинца, Рајића, Пејачевића, Енгла и Шафарика. Ја држим да ће то крштење у 30 години бити творевина доцнијих панегириста, који тим начином хтедоше указати на сличност међу Христом и Немањом. Најбоље је дакле и не обазирати се на ту годину.

Чудно је, да писац и сада још пише, да је Милутин умро 1320. Још Шафарик у Geschichte der südslavischen Literatur III. 22 стр. пише да је Милутин умро 1321, као што је данас и утврђено.

На стр. 15 вели писац: „Он је (Сава) крунисао краљевском круном брата свога Стевана.“ Ја сам уверен, да и сам писац после пажљивог проучавања домаћих, а особито страних извора цео тај акат крунисања друкчије замишља, само што је место незгодно, да би се та ствар могла колико толико расправити. Свакако ће бити, да Сава при том крунисању (које се раније десило, него што се обично узима) није ни био у Србији, и да се то чинило без његове воље, када је државу српску запљускивала јака струја са запада, услед треће или четврте женидбе Стефанове са унуком млетачкога дужда Хенрика Дандола.

Не знам, да ли писац има право, када онако одлучно вели, да је Арсеније I био родом из Срема?

Ја држим да не треба сметнути с ума оно „отъ срѣбьскыѣ землѣ“ у лавовском рукопису. Даље вели писац за Арсенија I.: „Пред смрт је три године тешко боловао, али су га ипак на носилима носили у цркву. Умро је 28. октобра 1262 или 1263 године.“ Из речи Данилових стр. 272 јасно је, да је Арсеније I. управљао црквом 30 година а умро 1266. Дотично место је и Шафарик тако разумео, када вели: Arsenij I. 1234, resign. 1263, starb 28. okt. 1266 (Wiener Jahrbücher der Literatur 1831 Anzeigeblatt 51. p).

Говорећи о Данилу II. вели на стр. 16: „У ћелији св. Саве поче писати животе српских владара и архиепископа.“ Ја држим да је погрешка мислити, да је Данило намеравао читав низ биографија или похвалних беседа за собом оставити, те тако рећи читав облик томе зборнику дати. Понајпре би ваљало испитати тачно шта је Данило писао, а шта не; даље, шта је интерполирано у самим деловима који од Данила потичу, једном речју, требало би обратити пажњу на унутрашњу страну текста (ту мислим: језичне особине, стил, цитате из св. писма и др.) а не само на спољашњу, као што се до сада чинило. Но то не верујем да ће икада потпуно испасти за руком поред оволико малога броја рукописа, који су релативно врло позни. Да је зборник у своме развијању више фаза претурио, није ни потребно говорити Доста је указати на зборник који Јагић нађе у Петрограду и у коме се биографије завршују са биографијом краљице Јелене (Starine V 20—21 стр.), и на групу у којој је биографија краља Драгутина и краљице Јелене (Гласник XI. стр. 39). Пажљиво истраживање држим, доказаће, да Данило није мислио оставити за собом читав низ биографија, него баш са свим противно. Подела И. Павловића (Књижевни радови АЕ. Данила) чини ми се згоднијом од Јагићеве и Новаковићеве, и она би се могла са неким изменама усвојити. Тако ће н. пр. бити, да Данило није писао биографију Урошеву, као што се обично узима, него ће оно бити увод у биографију Драгутинову, што се јасно види при пажљивом читању те биографије.

Писац нам је даље у кратко врло лепо разложио развитак и судбу службе Срба светаца, а особито снажно утичу његове речи при крају, где говори о противности међу нашом спољашњом и унутрашњом побожношћу.

Занимљив је даље чланак „Српска народна имена.“ Тенденција чланка је врло лепа. Мени се чини, да се у нас једном са тим покушало, али као да се слабо успело. Састављачу је по свој прилици то

познато, али он није устукнуо, него је са великом вољом и марљивошћу скупио чиста народна имена. Ја сам списак састављачев поредио са Поменицима у Новаковића, те сам нашао много имена у састављача, којих онде нема. Сигурно се састављач подвргао тешком и пипавом послу, те прикупљао имена из повеља. Штета што састављач није акцентовао имена, као: Берић, Божић, Станић и т. д.

Између осталих чланака истиче се чланак „Сан је лажа а Бог је истина,“ С. Милованов добро је познат својим популарним начином приказивања.

За поуку народу намењени су даље чланци: „О српским сватовима“ од Ђ. Страјића; „Поуке из пчеларства“ од врсног пчелара Ј. Живановића; „Искрена реч нашим земљеделцима“ и најпосле „Правне поуке“ од дра М. А. Ћирића, које ће нашем народу тако добро доћи. На крају су „Статистичне белешке о Србима“ према најновијим статистичким резултатима, у колико се могло до њих доћи.

Као што се види, садржина је одабрана и озбиљна. Ту се не ћемо срести са радовима ефемерне вредности, него су они трајни, а начин како су изложени, за свакога разумљив. Нека је дакле ова књига, намењена народу, сваком најтоплије препоручена.

У Бечу **Ј. Радонић.**

ЛИСТАК.

БЕЛЕШКЕ.

— **(Његова Светост, Преузвишени Господин Георгије Бранковић, Митрополит и Патријарх српски)** био је дана 17. о. м. најмилостивије примљен у аудијенцији код *Његовог Величанства нашег премилостивог цара и краља*, у будимпештанском двору, у цељи, да *Његовом Величанству*, као поглавица српске православне цркве, у земљама угарске круне, подастре своје мишљење о ситуацији, коју су изазвале познате црквено-политичке реформе.

Српска православна црква и народ наш може се тим најмилостивијим актом највишег поверења Крунииног поносити, а имаће разлога, да се томе и узрадује. =

— **(Његово Височанство, Кнез Никола I. Господар Црне Горе и Брда)** подарио је *Његовој Свешости, Преузвишеном Господину Георгију Бранковићу*, Митрополиту и Патријарху српском, одличије *Данилова реда* I. степена. О томе високом одликовању извољело је Његово Височанство Његову Светост врло пријазним брзојавом непосредно известити.

У високом овом одликовању витешког Господара јуначке Црне Горе сматра српски православни народ Митрополије наше, ласкаво признање оних многих архипастирских подвига, којима је *Његова Свешост* родољубивим жаром прегла, да поверену Му цркву и народ у сваком погледу унапреди. =

— **(Г. Илија Машић)** *парох у Оточцу*, именован је од епархијске консисторије горњо-карловачке, на предлог високопреосвећеног Епископа г. Михаила, *намесником и администратором протопресвитерата Вилићкога*. Радујемо се, што је то место поверено тако одличном свештенику као што је Илија Машић, који је у два маха био посланик на нашем народно-црквеном сабору и који је преко 20 година члан епархијске управе, те је добро верзиран у нашим народно-црквеним автономним пословима, па ће као такав уз добру вољу моћи као администратор поменутог протопресвитерата бити од користи цркви и народу српском.

— **(Духовни концерт.)** *Панчевачко српско црквено певачко друштво* приредило је 13. (25.) децембра о. г. у дворани свето-савског дома *осми духовни концерт* у корист сиротињског фонда панчевачке српске прав. црквене општине. Јављају нам, да је концерат био јако посећен и да је испао на опште задовољство. Певачко друштво показало је у певању особиту извештаност и отпевало је и најтеже комаде врло складно и прецизно. Распоред концерта био је ово: 1.) Бортнянскій Дм., концерт XXX. „Услыши Боже, гласъ мой“ из 61. и 63. псалма, за мешовити хор; — 2.) Народно „Достойно“ гласа 8., певао је лепо и умилно Коста Живановић, ученик; — 3.) Львовъ А., концерт „Услыши Господи, моленіе мое“ из 142., 144 и 145 псалма, што је отпојао мешовити хор; — 4.) Говорио је А. Хаџић, управитељ срп. нар. позоришта, о Српкињама; — 5.) Ирмос „Входу во храмъ пресвятыя Богородицы“, глас 4., народни напев за мешовити хор од коровође М. Тоналовића; — и 6.) Григорьевъ П. Г., концерт „Кто взыдетъ на гору Господню“ из 23. псалма, за мешовити хор. — Као што се види, програм је био одабран, а изведен је вештачки. Панчевци се заиста могу поносити својим духовним концертима.

— **(Богословска дружина Братство у Београду)** славиће 13. јануара 1895 *двадесетпетогодишњицу* од свога постанка. За ту свечаност чине се велике припреме. После прославе „Братство“ ће издати своје књижевне радове, а почеће са својом историјом.

— **(Лист „Просвјета“ престаје излазити.)** У „Гласу Црногорца“ читамо књижевну објаву *проте*

Јована Сундечића, да због своје старости и неповољног стања здравља одустаје од даљега уређивања „*Просвјете*“, која је на *Цетињу* излазила у месечним свескама. Г. Сундечић обећава, да ће својим претплатницима послати још *садржај* за сву другу годину од 1. нов. 1893 до 1. нов. 1894. и позива их уједно, да му пошљу дужну претплату. Свакако је штета, што нам угину овај добро уређивани црквено-народни лист, који је био од потребе и користи у Црној Гори.

— (**Тридесетгодишњица др. Јована Туромана.**) Наш земљак, врсни филолог и учењак Др. Јован Туроман навршио је своју тридесетогодишњицу трудног али плодног професорског рада. О прослави његовог јубилеја јавља „Мир“ ово: Професори Велике Школе прославише 18. децембра о. г. тридесетгодишњицу професорског рада г. др. Јована Туромана, професора Велике Школе. Том приликом предадоше господа професори Велике Школе леп спомен своме колеги; а тако исто и његови ученици слушаоци историјско-филолошког одсека Вел. Школе. Г. професори предадоше му дивно израђен албум са својим сликама. Сама израда овога албума стала је преко 200 марака. Филолози пак предаће му красан дивит, држаље од седефа и златно перо. На држаљу стоји натпис: „Своме професору, филолози.“

Честитамо дичном нашем сину и учењаку тридесетгодишњицу и желимо му дуга века и обилата рада!

— (**Српска банка у Загребу.**) Привремени одбор „Српске Банке“, која ће се почетком г. 1895 основати у Загребу, известио нас је, да је до сада уписано за ту банку 23.000 акција и да ће и 7000, које се још уписати имају, брзо уписане бити, и тако ће банка наскоро отпочети свој — дао Бог — благотворни и успешан рад.

Уплаћивање акција отпочеће у месецу јануару 1895 са првом ратом од 10 ф. по акцији. На скоро за тим имаће се уплатити по акцији још 24 фор., ако потребе буде, у року од 1—2 године, уплатиће се још 16 фор., дочим ће номинална вредност акције бити 100 фор. Другу половицу вредности од 50 фор., по акцији, уплатиће сама банка из свога резервног фонда, који ће се несумњиво умножити уз и мудру савесну управу банке, за коју нам јамче чланови већ привременог одбора.

Најтоплије препоручујемо „српску банку“ нашем народу, а свештенству мећемо на срце, да банка што више акцијонара добије и у нашем економском сталежу.

„Српској Банци“ желимо напретка, јер ће у напретку њезином помоћи бити и нашем народу. =

— (**Похара саборне цркве у Карловци.**) У прошлу недељу увукла се два зликовца у саборну цркву и скрили се на звонику. Кад се смрачило сишли су се по једеку са короша доле у храм, и неке драгоцености покупили и покидали, те понели собом, изишавши на средња врата женске препрате, у којима је кључ изнутра био. У Мајуру варадинском се зликовци зауставише, да се почасте и украдено благо поделе. Но при деоби се потуку до крви. Један од њих, ножем у главу рањен, пријави услед тога полицији недело, које је почињо, ода свога друга, те тако обојица буду ухапшени и предани кр. котарском суду у Карловци.

Покрадене црквене ствари и драгоцености су нађене, али оштећене.

Ретко, да се краћа св. храмова божјих не открије! Тако ће и ове зликовце постићи заслужена казна.

— (**Црква св. Саве у Америци.**) Као што јављају из Јаксона у Америци, тамо је познати епископ Николај 9. децембра о. г. осветио нову православну цркву, која је посвећена св. Сави.

— (**Папа баца око на Русију.**) Прва седница конференције римских кардинала у Риму, која ће наставити свој рад о спојењу православне цркве са римском, бавиће се проучавањем начина и средстава, којима би се могло доћи до зближења између папе и руске православне цркве. Сигурна посла.

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА.

Г. М. Т. у В. Проповед ће морати чекати, а допис у оној форми не можемо уврстити.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

„*Српски Сион*“ ће скоро да уђе у своју V. годину. Не ћемо се ни хвалити ни кудити. Књига је ту, рад „Српског Сиона“ је пред читаоцима, и — њихов је суд. Тај суд треба да буде позитиван и негативан. Суд о ономе, што је у листу, и о ономе, што у листу није било. Одговорност за прво примамо на себе; одговорност за друго није и не може бити на уредништву.

Лист, као што је „Српски Сион“, треба да је огледало целокупне радне снаге раденика, који су по своме положају позвани и дужни, да на њему раде. Ако то огледало не издаје увек слику, каква би несумњиво доказивала *вредност* наше укупне радене снаге, не може се за то, не може бар оправдано, одговорност срушити на уредништво. Уредништво је своју дужност вршило. Да су је вршили сви, који су позвани да потпомажу радом својим, и иначе моралном потпором, овај лист, ми би и данас већ задовољни били са позитивним судом о њему. Тежина, пак, негативног суда о њему, пада на оне који нису радили, ни колико су могли, ни колико су радити требали на овоме листу; и на оне, који га својом моралном потпором потпомагали нису, а потпомагати га беху обвезани.

Ако у г. 1895., и будућим годинама,

буде друкчије у опште, код нас, са схваћањем и вршењем дужности, биће друкчије и са „Српским Сионом.“ Ми верујемо да ће друкчије, и то на боље, и бити; јер верујемо, да ће време и прилике, у којим живимо, многога уверити о истини: да се радом до нечега долази; да се без рада никакав напредак постизавати неда и да се неизвршавање дужности кад тад љуто освети, као што се и спречавањем добра жање зло. . . .

Но крај свију потешкоћа, с којима се „Српски Сион“ сретати морао, он је, *према нашим приликама*, показао снаге да се одржи; освојио је себи право на опстанак.

„Српски Сион“ је својим, и доданашњим радом, упознао са собом кругове и изван нашег народа; а познају га добро већ кругови у нашем народу. О њему се води рачун; и то је једна велика добит, на коју „Српски Сион“ може са задовољством да рачуна. А с тиме ће рачунати и поштовани му читаоци.

Пође ли за руком „Српском Сиону“ и његовом уредништву, да око себе искупи раденике, који ће хтети, *сталном својом сарадњом*, прегнути око напретка јединог нам богословско-црквеног листа, и јединог органа митрополије наше — ма у којем правцу програма његовог —, биће то од несумњиве и стварне користи како за црквено-богословску нам књижевност и црквене потребе, тако од несумњивих и стварних последица и за правилно развијање наших народно-црквених автономних одношаја и потреба

Да пак то узмогне бити, зависиће много и од поштоване читалачке публике, која је позвана, да својом претплатом, и уредним плаћањем исте, пружи овоме листу средства материјалног, *како би се трошак* **око што бољег уређивања** *овога листа подмирити могао.*

Све што је боље и скупље је; а да се већи трошак поднети може, мора бити и обилнија претплата. Буде ли обилније претплате, и уредније, биће и већег права на потраживање од уредништва.

Администрација „Српског Сиона“ најучтивије моли пречасно свештенство, славне српске православне црквене општине и све пријатеље овога листа, да му обнове и удвоструче претплатнике;

а уредништво обећава, да ће све учинити, што му на расположењу буде стајало, да „Српски Сион“, према своме програму, поштоване претплатнике и задовољи.

Уредништво и Администрација „Српског Сиона.“

СТЕЧАЈ. 196 1—3

На упражњено *учитељско место* српске комуналне школе овим се стечај отвара.

Плата је у готовом новцу 400 фоината а. в. Осим тог 6 хвати тврдих дрва од којих се и школа грејати има.

Изабраном учитељу у строгу дужност ставља се у местној св. цркви у десној певници редовно појати. На то место могу само они компетовати који су препарандију свршили и испит из мађарског језика положили. Молбенице нека се најдуже до 15. јануара п. р. 1895. пошаљу председништву школског одбора српске комуналне школе станчевачке.

У *Станчеву*, 15. децембра 1894. год.

Председништво.

СТЕЧАЈ. 195 3—3

Овим се отвара стечај на *упражњено место учитеља* српске народне вероисповедне четворо-разредне школе у Чобанцу.

Плата је у готовом новцу 340 фор. а. вр. а и штоларни приход износи до 20 фор. Осим тога 4 хвата тврдих дрва, стан у нарави са вртом од 437 □°.

Изабраном учитељу спадаће у дужност све законом прописане предмете у школи предавати, повторну школу држати и у цркви свагда у обичајено време појати.

Познавање мађарског језика и сведоџба о положеном испиту из истога иште се безусловно.

Оспособљени учитељи имају своје добро инштрујиране молбенице најдуже до 14. јануара 1895. потписаноме поднети.

Из седнице црквено-школског одбора држане у Чобанцу [Csobánka Pest m., u. p. Pomáz] 6. децембра 1894. Ст. Ђурђевић,

парох и председник шк. одбора

„Српски Сион“ излази сваке недеље на целом табаку. Цена му је: За Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину 4 фор., на по године 2 фор., а на четврт године 1 фор. За стране земље: на годину 5 фор. Из Србије прима претплату књижара В. Валожића у Београду. Поједини бројеви стају 10 новч.

Претплата, огласи, стечајеви и рекламације шаљу се Српској Манастирској Штампарији а остали рукописи уредништву „Српског Сиона“ у Нови Сад. За огласе, објаве и стечајеве плаћа се 6 новч. од једног реда ситних слова, а за жиг сваки пут по 30 новч. — Неплаћена писма се не примају. — Рукописи се не враћају.

Издање и штампа: Српске Манастирске Штампарије у Новом Саду.